

КУЛТУРЕ У ПРЕВОДУ

Тематски зборник

Књ. 1

Уредници:

Проф. др Александра Вранеш

Проф. др Љиљана Марковић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Београд, 2016

КУЛТУРЕ У ПРЕВОДУ

Тематски зборник

Књ. 1

Уредници:

Проф. др Александра Вранеш

Проф. др Љиљана Марковић

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Београд, 2016

TRANSLATING CULTURES

Thematic Edition of Collected Works

Vol. 1

Edited by
Prof. Aleksandra Vraneš, PhD
Prof. Ljiljana Marković, PhD

Associates
MA Branko Vraneš
MA Ksenija Vulović
Zorica Ivković Savić
dr. Dragana Grujić
dr. Gordana Đoković
MA Tamara Vučenović
mr. Dragana Bedov

Translated by
Milica Jelić Mariokov

Publisher
Faculty of Philology
University of Belgrade

For Publisher
Prof. Aleksandra Vraneš, PhD

Prepress & Print
BELPAK, Beograd

ISBN 978-86-6153-355-6

Copy
500

Belgrade: 2016

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81'255.2/.4(082)
316.7(082)

КУЛТУРЕ у преводу : тематски зборник. Књ. 1 / уредници
Александра Вранеш, Љиљана Марковић. - Београд : Филолошки
факултет Универзитета, 2016 (Београд : Белпак). - 487-стр. : илустр.
; 24 cm

Радови на срп. и енгл. језику. - Тираж 500. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-6153-355-6

а) Књижевно превођење - Зборници б) Мултикултурализам -
Зборници

COBISS.SR-ID 220512780

Contents

Danko Todorović Aristophanes' Frogs in Two Serbian Translations	230
Liljana Banjanin Italian translations of Crnjanski's <i>Sumatra</i>	248
Olja Perišić - Arsić Translation of satirical aphorism	258
Tanja Gaev Ukrainian literature in Stojan Novaković's translation	275
Katarzyna Stępińska Translation of the Polish and Serbian proverbs (on the flowers proverbs examples)	284
Panagiotis Asimopoulos The fundamental techniques of modern translating access to proverbs	298
Marina Jović Đalović Literary Movements in Japan and the Influence of Western Literature	312
Bojana Kovačević Petrović From the original text to the opening night – – translation in the purpose of a theatrical play	326
Danijela Vasić Translating Ancient Japanese Texts	340
Marjana Đukić „The Courtesy Novel in Translation: A Contribution to the History of Genre”	351
Kristijan Vekonj Writer's Labour's Lost	365
Antoniou Maria <i>Psalms</i> of David in Greek and their translations in French	367
Milica Golubović - Tasevska Grammatical and syntactic forms – translation, adaptation and/or contextual change in meaning	394

Olja Perišić-Arsić

Međunarodni kulturni centar Polski kot u Torinu, Italija

Prevođenje satiričnog aforizma sa srpskog na italijanski jezik

Sažetak

U radu će biti prikazane specifičnosti i problematike u prevođenju satiričnog aforizma bazirajući se na korpusu čiji glavni deo predstavljaju aforizmi iz antologije srpskog aforizma, *Afocalypse, antologia dell'aforisma serbo contemporaneo* (priređivač F. Caragna, Torino, 2012).

Ovu formu književnog izraza karakteriše česta upotreba frazema u kojima se semantičkom transpozicijom, tj. upotrebom metafore, ostvaruje humorističko-satiričan ton. Polisemija i igre reči kojima pisci aforizama ostvaruju dvosmislenost i neočekivanost iskaza podstiču refleksiju o uspešnosti prevođenja tamo gde nije moguće prenošenje bar jednog aspekta (sadržaja ili forme) na ciljni jezik. Popularnost satiričnog aforizma na našim prostorima, posebno od početka osamdesetih godina dvadesetog veka do danas, usko je vezana za društveno-političku situaciju, u kojoj oni često služe kao neka vrsta „ispusnog ventila“ za nagomilane tenzije, pa je i njihov efekat neka vrsta katarze. Pozbavićemo se stoga pitanjem (ne)prevodivosti i percepcije aforizama ovakve sadržine, ali i onih univerzalnije prirode, u različitim kulturnim i nacionalnim sredinama.

Ključne reči: satirični aforizam, italijanski prevod, metafora, polisemija, ne(prevodivost)

1.

Aforizam je „kratka, jezgrovita, mudra i duhovita izreka“ (Rečnik Matice srpske 2007: 53) „misaona, oštra i neočekivano duhovita [...]“, „poslovice intelektualaca“ (Vujaklija 1996/97: 93), „sadržajno [...] zbijen i misaono gust“ (Popović 2007: 18). Za razliku od definicija aforizma u srpskoj literaturi, u rečnicima italijanskog jezika podvlače se njegovi moralni i filozofski aspekti, dok je aspekt duhovitosti potpuno odsutan. „Kratka mak-

sima koja izražava neko praktično znanje ili mudrost“ (Garzanti 2010: 41), „iznosi neku životnu normu ili filozofsku sentenciju“ (Lo Zingarelli, 2013: 64), „sa malo reči sažima neki filozofski ili moralni koncept“ (Tulio de Mauro 2000: 128). Ključne reči su praktičan život, filozofija, moral. U uvodnom tekstu „Aforizam kao književni žanr“ (L'aforisma come genere letterario) zbornika *La brevità felice* posvećenog ovoj temi, Verner Helmih (Werner Helmich) smatra da se termin koji savremeni teoretičari književnosti definišu kao aforizam u tom značenju prvi put javlja 1664. godine sa prvim izdanjem La Rošfukoovih (La Rochefoucauld) „Refleksija ili moralnih sentencija i maksima“ (*Réflexions ou sentences et maximes morales*). Vremenom ove kratke forme poprimaju subjektivniji i intimniji karakter, fokusiraju se na religijska, metafizička i estetska razmišljanja. Autor se dotiče teme humorizma samo kada govori o efektu koji aforizam ostavlja na čitaocu, a koji objašnjava kao spontano otkriće, kroz intuiciju, semantičkog mehanizma skrivenog u tekstu koji može da izazove jaču ili slabiju revaluaciju sopstvenih ubeđenja ili smeh, iako po mišljenju autora snaga najboljih aforizama ne leži isključivo u duhovitosti. (Helmich 2006: 40)

U drugoj polovini šezdesetih godina dvadesetog veka ova književna forma doživljava zaokret sa radovima poljskog aforističara Stanislava Jeržija Leca (Stanisław Jerzy Lec) koji je aforizmu dao „satiričnu mogućnost i udahnuo život drevnom književnom i filozofskom rodu koji je tavorio u didaktičkoj moralistici“. (Baljak, 2011). Upravo pod uticajem ovog svetski slavnog aforističara, čije delo je nastavak usmene tradicije političkog vica i anegdote, budi se i razvija i srpski aforizam. Mlade generacije srpskih satiričara, takozvani Beogradski aforistički krug, objavljuju svoje prve radove u časopisima „Student“, „Književna reč“, „Non“ (Nové omladinske novine). „Sve njih, pored zavidnog talenta, krasi vanredna upornost u otkrivanju značenjskog potencijala rabljenih sintaksičkih obrazaca, precizna jezička kombinatorika i smelost angažmana u aktuelnim prividno dnevnim, političkim temama“. (Deretić 2002: 1223). Prva generacija aforističara bila je podvrgavana cenzuri, tematski i sadržajno ograničavana. Novije generacije neguju stilski izraz u atmosferi povećane slobode i donekle smanjene cenzure, a njihovi radovi, prelazeći granice nacionalnog prostora, preko prevoda dolaze i do inostranih čitalaca.

Osnovne teme savremenog srpskog aforizma usko su vezane za politički i društveni kontekst u kojem nastaju: period socijalističkog uređenja

i kult ličnosti, politička cenzura, ekonomska kriza, ko-ženskim odnosima, profesijama itd.

Satirični aforizam u tome delimično nalazi svoju estetičku stranu nedovoljno razmišljenim misli prvi su put u srpskoj književnosti nazivom *Zabranjena misli* predstavila sidentske misli veštice. U narednim izdanjima, 2012. godine, knjiga se pojavila i u Srbiji, predstavljajući proširenu verziju koja počinje u Italiji tek 1964. godine kada je Dragana Milićević objavila skromnim aforističarem Milovan Vitezovićem, *Enciclopedia della satira e della ironia* (Enciklopedija aforizama, satira i ironije) sa dvesta aforizama, a zatim u Srbiji interesovanje italijanskih aforističara o ovom obliku književnosti. U okviru studije o ovom periodu, Dragana Milićević u svojoj knjizi *Enciclopedia della satira e della ironia* (Enciklopedija aforizama, satira i ironije) koju su aforističari predstavili u Srbiji su uzvikivane na delo Milovana Vitezovića, a izdavač Besa iz Beograda objavila je podstrek za pisara Dragana Milićevića, koji je bio prvi srpski aforizam (kao i Vitezović) (Milićević, 2012) koju je 2012. godine predstavio trideset godina stariji Milovan Vitezović i Crne Gore obuhvatajući period od tog veka do danas.

- 1 Mraović, Dragan, 2012. 21-36.
- 2 Milovan Vitezović, 2012.
- 3 Fabrizio Caramagna, 2012. Torino, 2012.

i kult ličnosti, pojačana cenzura, sunovrat u ratna zbivanja, zločini, korupcija, ekonomska kriza, ali i one univerzalnije prirode koje se bave muško-ženskim odnosima, opštim aspektima ljudskog karaktera, pojedinim profesijama itd.

Satirični aforizam nedovoljno je poznat široj publici u Italiji. Razlog tome delimično nalazimo u istoriji samog aforizma koji je svoju humoriističku stranu nedovoljno razvio na ovim prostorima. Lecove *Neočešljane misli* prvi su put objavljene u Italiji 1965. godine (Bompiani editore) pod nazivom *Zabranjene misli (Pensieri proibiti)* i posebno su usmerene na disidentske misli vezane za političku situaciju totalitarnog režima u Poljskoj. U narednim izdanjima, zaključno sa poslednjim koje je objavljeno 2015. godine, knjiga se pojavljuje u originalnom nazivu *Pensieri spettinati* i predstavlja proširenu verziju prvog izdanja. Interesovanje za srpski aforizam počinje u Italiji tek devedesetih godina dvadesetog veka, tačnije 1993. godine kada je Dragan Mraović u saradnji sa Vitomirom Teofilovićem, srpskim aforističarem, objavio i preveo *Antologiju srpskih aforističara (Antologia degli aforisti serbi)*. Ova antologija obuhvata deset autora i preko dvesta aforizama, a publikovana je u časopisu „La Vallisa“ (Bari, 1993)¹. Interesovanje italijanske publike moglo je biti podstaknuto političkom situacijom toga perioda u kome su aforizmi predstavljali svojevrsan vid pobune koju su aforističari vodili iz pozadine preko uličnih grafita i parola koje su uzvikivane na demonstracijama. 2003. objavljena je i zbirka aforizama Milovana Vitezovića, čiji je priređivač i prevodilac takođe Dragan Mraović, a izdavač Besa Editrice iz Barija². Aforizmi koji su analizirani i koji su bili podstrek za pisanje ovog teksta preuzeti su iz *Antologije savremenog srpskog aforizma (Afocalypse, Antologia dell'aforisma serbo contemporaneo)* koju je 2012. priredio i objavio Fabricio Karamanja (Fabrizio Caramagna)³ za izdavačku kuću Genesi iz Torina. I sam pisac aforizama, Karamanja je predstavio trideset i četiri autora sa teritorije Srbije, Republike Srpske i Crne Gore obuhvativši period od sredine osamdesetih godina dvadesetog veka do danas.

1 Mraović, Dragan, Teofilović, Vitimir. „Antologia degli aforisti serbi.“ La Vallisa 38-39 (1993): 21-36.

2 Milovan Vitezović, *Aforizmi (Aforismi)*, Besa Editrice, Bari, 2003.

3 Fabrizio Caramagna, *Afocalypse, Antologia dell'aforisma serbo contemporaneo*, Genesi, Torino, 2012.

2.

Aforizmi spadaju u višečlane leksičke jedinice, u grupu ustaljenih fraza, zajedno sa poslovicama, izrekama, krilaticama (Dragićević 2010: 41). Sastavni deo mnogih aforizama su frazeologizmi, koji takođe spadaju u višečlane leksičke jedinice često zasnovane na korišćenju metafore. Frazeologizmi imaju čvrstu strukturu koja se prilikom njihove reprodukcije pojavljuje u ustaljenom obliku kao gotov spoj čije se značenje ne može izvesti iz značenja njegovih pojedinačnih delova: *ubiti boga u nekome/bog i batina/đavo mu je kriv/nije mu ni do kolena*. U tom smislu prevodjenje frazeologizama sadržajne je prirode, jer se ne prevodi svaki član ponosob, već njegovo jedinstveno značenje kao celine. Sa jedne strane, dakle, pojedinačne lekseme u svom primarnom značenju gube smisao koji dobijaju samo u sintaksičkoj neraščlanjivosti celog izraza, a sa druge strane, izdvajanjem pojedinačnih leksema koje ulaze u sastav frazeologizma i manipulacijom njihovog primarnog značenja, postiže se komičan ili neočekivani efekat: *Da nisam smotan, gde bi mi bio kraj* (A. Baljak)/ *Bile su nam potrebne hladne glave ali telo nije izdržalo* (V. Denčić)/ *Naši susedi žive na granici ludila* (P. Lazić).

Polisemijska struktura leksema omogućava realizaciju i sekundarnih značenja kroz metaforu, metonimiju, sinegdohu. Ovako kreativno korišćenje jezika (poetska funkcija jezika po Jakobsonu) koje doprinosi većoj efikasnosti i emotivnosti u prenošenju poruke, svojstveno je i drugim kratkim formama izražavanja kao što su poslovice ili reklamne poruke. Na ovaj aspekt jasno ukazuje Eko koji tvrdi da „aforizam dobija poetsku funkciju kada svojom neočekivanom i nesumnjivom snagom izazove neku vrstu interpretacione znatiželje“ (Eco, 2004: 152)⁴.

3.

Prevodjenje aforizama kompleksan je i višestruk poduhvat: prevodilac mora u potpunosti da shvati i obuhvati sve nijanse aforizma na izvornom jeziku, a da u isto vreme bude u stanju da taj sadržaj prenese na cilj-

4 “Quando l'aforisma per la sua forza inattesa e insospettabile scatena una sorta di curiosità interpretativa, esso assume allora funzione poetica.”

ni jezik, poštuju
slučaja bude ist
te kulture ne sa
cije sa kojima d
se različiti poj
drugom na osno
je zasnovana m
iskustva, već je
stituiše sličnost
sti. Metafora ka
na i u tome se s
149). S obzirom
ju ili dekodificaci
misao rekonstrui
neće utkati u pre
oca, što zbog ner
nog jezika u drug
stigne morao bi d
voditi računa o p
vaju uvek iste asc
čitim kulturama i
po kojima se sve i
tafore, što ćemo
to nije uvek tako.
rološke, univerzal
bi sva društva dos
da govorimo o me
mogle i „semantič
imali iste konotaci
kod Tabakovske ko
re iz koje proizilazi
is rooted in man's
culture specific, th
problems for trans
(Tabakowska 1993

ni jezik, poštujući pri tome formu originalnog izraza tako da efekat u oba slučaja bude isti. Ne prenosi se, dakle, samo sadržaj, već i forma. Različite kulture ne sagledavaju, niti na isti način jezički definišu pojave i situacije sa kojima dolaze u dodir. To je očigledno u slučaju metafore, u kojoj se različiti pojmovi povezuju tako što se jedna stvar ili pojava objašnjava drugom na osnovu nekog zajedničkog elementa sličnosti. Sličnost na kojoj je zasnovana metafora ne mora da postoji *a priori* u našoj svesti kao deo iskustva, već je moguće da sama metafora, posebno u književnosti, konstituiše sličnost između dva predmeta, čime potvrđuje odliku kreativnosti. Metafora kao stilska figura, za razliku od leksičke, nije opšteprihvaćena i u tome se sastoji njen efekat na primaoca poruke. (Dragičević 2010: 149). S obzirom na to da sam čin prevođenja podrazumeva interpretaciju ili dekodifikaciju polazne poruke i da se prilikom prevođenja prvobitna misao rekonstruiše, menja, velika je verovatnoća da se neki od aspekata neće utkati u prevod, što zbog individualnog tumačenja samog prevodioca, što zbog nemogućnosti da se sve značenjske nijanse prenesu iz jednog jezika u drugi. Efekat koji pisac metafore u izvornom jeziku želi da postigne morao bi da se prenese na ciljni jezik i u tom smislu treba posebno voditi računa o povezanosti jezičkih i kulturoloških aspekata koji ne izazivaju uvek iste asocijacije, jer ni percepcija stvarnosti nije uvek ista u različitim kulturama i jezicima. Iz svih pomenutih razloga, a protivno teorijama po kojima se sve može ili mora prevesti, lako je zaključiti da u slučaju metafore, što ćemo videti na konkretnim primerima analiziranih aforizama, to nije uvek tako. Po Njumarku (Newmark) metafore često iskazuju kulturološke, univerzalne ili subjektivne aspekte jezika, ali samo u slučaju kada bi sva društva dostigla blizak stadijum socijalnog blagostanja mogli bismo da govorimo o metaforama univerzalnog karaktera koje bi u tom slučaju mogle i „semantički“ da se prevedu, jer bi svi pojmovi u različitim jezicima imali iste konotacije (Newmark 1988: 158). Slično razmišljanje nalazimo i kod Tabakovske koja potvrđuje tezu o kulturološkoj specifičnosti metafore iz koje proizilazi problematičnost njenog prevođenja: “Since metaphor is rooted in man’s experience, which is culture specific, it also has to be culture specific, thus presenting what amounts to often unsurmountable problems for translation, which is by definition a transcultural process.” (Tabakowska 1993: 67).

4.

4.1. Analiza/primeri neprevedenih aforizama

- a) Svima koji su izvukli živu glavu – čestitamo,
a ostalima želimo više sreće u narednom izvlačenju (Aleksandar Baljak)

Prva rečenica koja se bazira na frazeologizmu „izvući živu glavu“, u značenju „spasti se“, ima svoj značenjski ekvivalent u italijanskom frazeologizmu, „salvare la pelle“ (doslovno: spasti kožu).

U drugoj rečenici koja predstavlja preokret u odnosu na prvu i koja je u stvari ključ celog aforizma pisac se vraća na primarno značenje glagola „izvući“, stavljajući ga u kontekst izvlačenja brojeva u igrama na sreću. Polisemijsko značenje ovog glagola u izvornom jeziku dovelo je do neprevodivosti aforizma.

- b) Posao dželata nije lak.

Krvav je to posao. (Ninus Nestorović)

Ceo aforizam bazira se na polisemijskom značenju prideva „krvav“: primarnom, koji se konkretno odnosi na sliku krvi i posao dželata, dok nam u njegovom sekundarnom značenju govori da se radi o *krvavom poslu*, gde isti pridev ima figurativno značenje (RMS: koji je stečen, zarađen, mučnim, teškim radom).

- c) Namera da se Beograd spusti na reke
zasad se ostvaruje samo preko kanalizacije. (Ranko Guzina)

Tema ovog aforizma lokalnog je karaktera i vezana za aktuelnu politiku, pa samim tim nedovoljno jasna za inostranog čitaoca kome bi se uz dodatno objašnjenje moglo pojasniti značenje, ali bi se time izgubila spontanost i neočekivanost originalnog izraza bez kojih aforizam gubi na svom efektu i snazi.

d) Frazeologizmi koji sadrže reč „đavo“ prisutni su u nekoliko aforizama, ali su ostali neprevedeni s obzirom na to da su bez ekvivalenta u italijanskom jeziku i da se celokupno značenje aforizama zasniva na dvosmisljenosti i igrama reči.

Kad je đavo odneo šalu, nastao je pravi pakao. (T. Marković)

Opet smo izabrali anđele, a posle će đavo da nam bude kriv. (A. Baljak)

Diktator je majstor svog zanata.

Nije on, kako govorkaju zlobnici, đavolov šegrt. (T. Marković)

4.2. Analiza

- a) Jedni ap

Niko ne

Gli uni app

Nessuno st

U prvoj reč

ga nije bio proble

obrascu, dolazi d

ruku“ (RMS: dang

valent „stare con

slučaju nekoga ko

predstavlja njenu

skrstene ruke). (D

- b) Pokrili sm

Abbiamo co

Izraz „pokrit

lijanskom „coprire

nansijskom dome

bitaka se zaista m

svoje primarno zn

- c) Masovne

Le fosse com

Iako kulturolo

našim prostorima,

kog rata i njegovih

no, trajno se nasta

janskom „mettere

la koji pušta koren

- d) Vidi se sve

To gore na

C'è una lu

Sono le n

Izraz „svetlos

in fondo al tunnel“

zire na vidiku. Iz opt

pravi razlog ove sve

4.2. Analiza/primeri prevedenih aforizama

a) Jedni aplaudiraju, drugi se krste.

Niko ne sedi skrštenih ruku. (Aleksandar Baljak)

Gli uni applaudono, gli altri fanno il segno della croce.

Nessuno sta con le mani in mano.

U prvoj rečenici sve lekseme su u svom osnovnom značenju, te stoga nije bio problem da se prevedu. U drugoj rečenici, po već utvrđenom obrascu, dolazi do preokreta uvođenjem frazeologizma „sedeti skrštenih ruku“ (RMS: dangubiti, ništa ne raditi) za koji smo pronašli prevodni ekvivalent „stare con le mani in mano“. Za razumevanje neke pojave (u ovom slučaju nekoga ko ne radi) metonimijom se koristi celokupna slika, koja predstavlja njenu tipičnu manifestaciju, njen segment (u ovom slučaju skrštene ruke). (Dragičević 2010: 163)

b) Pokrili smo sve gubitke. Državnom zastavom. (A. Baljak)

Abbiamo coperto tutte le perdite. Con la bandiera di stato.

Izraz „pokriti gubitke“, i njegov perfektni prevodni ekvivalent na italijanskom „coprire le perdite“, u oba jezika koriste se u ekonomskom i finansijskom domenu. Drugi deo aforizma jasno aludira na kakve vrste gubitaka se zaista misli, a glagol „pokriti“ (u ovoj rečenici neiskazan) dobija svoje primarno značenje.

c) Masovne grobnice su dokaz da je zločin uhvatio korena. (A. Baljak)

Le fosse comuni sono la prova che il crimine ha messo radici.

Iako kulturološki obojen sa jasnom aluzijom na poslednje ratove na našim prostorima, ovaj aforizam može imati i univerzalno značenje bilo kog rata i njegovih posledica. Izraz „uhvatiti koren“ (RMS: učvrstiti se stalno, trajno se nastaniti negde, ustaliti se) ima perfektni ekvivalent u italijanskom „mettere radici“, koji se uklopio i u preneseno značenje kriminala koji pušta korene.

d) Vidi se svetlost na kraju tunela. (Aleksandar Čotrić)

To gore naše kuće.

C'è una luce in fondo al tunnel.

Sono le nostre case in fiamme.

Izraz „svetlost na kraju tunela“ i njegov italijanski ekvivalent „una luce in fondo al tunnel“ u oba jezika predstavlja nadu u nešto bolje što se tek nazire na vidiku. Iz optimizma prve rečenice naglim preokretom razjašnjava se pravi razlog ove svetlosti koji se ukazuje pred očima iznenađenog čitaoca.

- e) Hrist je razapet između dva razbojnika. (Milan Beštić)
 Nekada su i njih kažnjavali.
 Cristo è stato crocifisso tra due banditi.
 Erano i tempi in cui persino loro venivano puniti.

Iako kulturološki obojen ovaj aforizam univerzalnog je karaktera zahvaljujući figuri Hrista kao simbola hrišćanstva, te se iz tog razloga lako tumači i prevodi na italijanski.

5. Zaključak

U radu smo razmatrali prevođenje aforizama kroz prizmu prevođenja metafora i frazeologizama kao njegovih sastavnih delova. Problemi sa kojima se prevodilac susreće prilikom prevođenja leksičkih elemenata polisemijskog karaktera u okviru nekog dužeg proznog ili poetskog teksta, međutim, drugačije su prirode u odnosu na aforizam. Prevodilac je u nedostatku idealnog ekvivalenta u tom slučaju „prinuđen“ da prevede ili da nađe rešenje (preko fusnota, glosa itd) kako bi dao smisao celini teksta u kojem metafora ili neka druga stilska figura predstavljaju samo jedan deo. Aforizmi zbog svoje kratke forme imaju celovito, zaokruženo značenje i kao takvi nisu deo neke veće celine u koju ih nužno treba uklopiti i na osnovu koje ih treba tumačiti. Svaki aforizam predstavlja odvojenu značenjsku celinu i u slučaju kada zbog kulturoloških i drugih specifičnih aspekata vezanih za lingvističku strukturu različitih jezika postoji barijera ili niz barijera koje treba premostiti da bi se došlo do zadovoljavajućeg prevođa, može se jednostavno u dogovoru sa izdavačem napraviti izbor aforizama, što je u slučaju antologije o kojoj je reč i učinjeno. U predgovoru knjizi i sam priređivač Fabricio Karamanja naglašava da je prilikom selekcije isključio aforizme koji se baziraju na igri reči i one koji sadrže specifične istorijske ili kulturološke aluzije, koje bi bile teško razumljive italijanskom čitaocu: *Nella selezione degli aforismi ho escluso gli aforismi fondati sui giochi di parola o gli aforismi aventi allusioni storiche e culturali troppo specifiche e difficilmente comprensibili dal lettore italiano.* (Caramagna 2012: 13)⁵

5 Prilikom odabira aforizama isključio sam aforizme koji se baziraju na igrama reči ili one u kojima postoje specifične istorijske ili kulturološke aluzije teško razumljive italijanskim čitaocima.

Pisci aforizara. O problemu p. Beštića u pogovoru između ostalog, k jezika, jer su zasni Ako ne na kalamb za iz svakodnevne sti.“ (Beštić 2011: : Mnogi aforiz naše prostore i dr neka vrsta „ispusn neka vrsta katarze.

Literatura

- Baljak, Aleksandar. „Kri tur 88 (2011): 4(Beštić, Milan. „Butules Alma, 2011, 123 Caramagna, Fabrizioo. Aj Genesi, 2012. Dangubić, Ratko. Testan De Mauro, Tulio. Grande Deretić, Jovan. Istorija : 2002. Dizionario italiano. Milai Dragičević, Rajna. Leksik Eco, Umberto, Ruozzi, Gi Faini, Paola. Tradurre. Rc Forko, Josipa. „Prevođei časopis 3 (2009): Ivanović Barišić, Milina. tuta SANU LIX (20 Jakobson, Roman. Saggi Klikovac, Duška. „Šta je tc Lec, Stanislaw Jerzy. Altri piani, 1999. Mraović, Dragan, Teofilo (1993): 21-36. Newmark, Peter. La tradu.

Pisci aforizama najbolji su i tumači i teoretičari ovog književnog žanra. O problemu prevodivosti zanimljiva su, na primer, zapažanja Milana Beštića u pogovoru knjige aforizama *Peščane oaze* V. Butuleskua gde on, između ostalog, kaže: „Neki naši, inače sjajni aforizmi, ostali su zatočenici jezika, jer su zasnovani na kalamburima, tim artificijelnim galimatijasima. Ako ne na kalamburima, onda na obradi narodnih poslovice, izreka ili fraza iz svakodnevne jezičke prakse, toponimima i imenima konkretnih ličnosti.“ (Beštić 2011: 126).

Mnogi aforizmi ostaju tako neprevedeni, jer su tematski vezani za naše prostore i društveno-političku situaciju u kojoj oni često služe kao neka vrsta „ispusnog ventila“ za nagomilane tenzije, pa je i njihov efekat neka vrsta katarze.

Literatura

- Baljak, Aleksandar. „Kratka istorija srpskog aforizma.“ *Den Blå Port tidsskrift for litteratur* 88 (2011): 40-43.
- Beštić, Milan. „Butulesku među Srbima.“ Valeriju Butulesku. *Peščane oaze*. Beograd: Alma, 2011, 123-131.
- Caramagna, Fabrizio. *Afocalypse, Antologia dell'aforisma serbo contemporaneo*. Torino: Genesi, 2012.
- Dangubić, Ratko. *Testament besmrtnika*. Beograd: Arhipelag, 2007.
- De Mauro, Tullio. *Grande dizionario italiano dell'uso, vol.1: A-CG*, Torino: Utet, 2000.
- Deretić, Jovan. *Istorija srpske književnosti: treće prošireno izdanje*. Beograd: Prosveta, 2002.
- Dizionario italiano. Milano: Garzanti linguistica, De Agostini scuola, 2010.
- Dragičević, Rajna. *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2010.
- Eco, Umberto, Ruozi, Gino et al. *Teoria e storia dell'aforisma*. Milano: Mondadori, 2004.
- Faini, Paola. *Tradurre*. Roma: Carocci editore, 2007.
- Forko, Josipa. „Prevođenje frazema - Sizifov posao.“ *Hrvatistika, hrvatski jezikoslovni časopis* 3 (2009): 93-98.
- Ivanović Barišić, Milina. „Svedočanstvo vremena: aforizam.“ *Glasnik etnografskog instituta SANU* LIX (2011):171-179.
- Jakobson, Roman. *Saggi di linguistica generale*. Milano: LaFeltrinelli, 2002.
- Klikovac, Duška. „Šta je to metafora?“ *Književnost i jezik* LV(2008): 57-76.
- Lec, Stanislaw Jerzy. *Altri pensieri spettinati*, a cura di Pietro Marchesani. Milano: Bompiani, 1999.
- Mraović, Dragan, Teofilović, Vitomir. „Antologia degli aforisti serbi.“ *La Vallisa* 38-39 (1993): 21-36.
- Newmark, Peter. *La traduzione: problemi e metodi*. Milano: Garzanti Libri, 1988.

- Popović, Tanja. *Rečnik književnih termina*. Beograd: Logos Art, 2007.
- Rečnik srpskoga jezika. Novi Sad: Matica srpska, 2007.
- Rigoni, Mario Andrea. *La brevità felice*. Venezia: Marsilio, 2006.
- Škreb, Zdenko. „Mikrostrukture stila i književne forme.“. *Uvod u književnost* (1986): 233–282.
- Teofilović, Vitomir. „Aforizam kao književna vrsta“. *Književni rodovi i vrste – teorija i istorija IV Teorijska istraživanja 8*. Ur. Miloslav Šutić. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 1992, 73–83.
- Teofilović, Vitomir. „Aforizam u srpskoj književnosti XIX i XX veka“. *Razvoj prozних vrsta u srpskoj književnosti, Naučni sastanak slavista u Vukove dane 29/2*, Beograd: MSC, 2000, 111–115.
- Vitezović, Milovan. *Aforismi*, Bari: Besa Editrice, 2003.
- Vučetić, Jasmina. „Frazеологизам као стожер афористичког мишљења и казивања.“ *Baština* 32 (2012): 75-85.
- Vujaklija, Milan. *Leksikon stranih reči i izraza*. Beograd: Prosveta, 1996/97.
- Zingarelli, Nicola. *Vocabolario della lingua italiana*, Bologna: Zanichelli, 1970.

Olja Perišić - Arsić

International cultural centre Polski kot in Turin, Italy

Translation of satirical aphorism

Summary

The paper shows specific features and problematic issues in the translation of satirical aphorism. The corpus is mainly based on the anthology of Serbian aphorism, *Afocalypse, antologia dell'aforisma serbo contemporaneo* (ed. Caramagna, Torino 2012).

This form of literary expression is characterised by the frequent use of fixed phrases which with the semantic transposition, the use of metaphors, achieve a humorous-satirical tone. Polysemy and puns are used by the authors of this aphorisms in order to achieve double and unexpected meanings. These encourage contemplations and discussions on the success of the translation in case it is not possible to transfer at least one of the elements (either contents, meanings or the form) into the target language.

In the ex-Yugoslav countries satirical aphorism has been highly popular, especially since the beginning of the 1980s. This popularity is closely connected with the cultural and political situation in the country. They often serve as “let off steam” from the accumulated tensions, therefore, they seem to be a kind of catharsis. The author will deal with this (un)translatable features and the very perception of this kind of aphorisms, but also with the ones of more universal nature, that extend beyond a single nation or culture.

Key words: satirical aphorism, Italian translation, metaphor, polysemy, (un)translatable

Тања Гаев
Универзитет

Украјинска
у преводу (

Сажетак

Стојан Новаковић
Љермонтова, Кољцова
Пјењковског, Ранкеа, Ш
Тешековског, као и дел
ници, Вили, Лицејки, Ви
потребно је споменути
Мицкијевичеву *Гражин*
писе и романе. У област
Историја српске књиже
ових капиталних дела,
најразличитије врсте, по
воту наших светаца и му
општекултурним питањ
загонетке). Обимно је њ
лу, посебно привлачили
Новаковић је започео как
коначно определио за ис
правом и савременим на

Кључне речи: укр
Јавор, Матица.

Када говоримо
култури као пионир
ма и првог преводик
Новаковића (1842 –